

GHEORGHE I. BRĂȚIANU - DE LA PERSONALITATE PUBLICĂ LA MARTIR POLITIC ÎN ÎNCHISOAREA COMUNISTĂ DE LA SIGHET

Florin Georgescu

*MOTTO: "Adevărul rămâne oricare ar fi
soarta celor care l-au servit"*

(Gh. I. Brătianu)

Om de știință de excepție și om politic, Gheorghe I. Brătianu s-a manifestat în cadrul celor două aspecte ale activității sale pe coordonatele slujirii intereselor naționale, lucrarea de față propunându-și conturarea personalității sale din perspectivă culturală și politică, cele două aspecte îngemănându-se.

Fiu al lui Ion I.C. Brătianu și al Mariei Moruzi, Gheorghe I. Brătianu s-a născut pe 21 ianuarie/3 februarie 1898 la Ruginoasa. Copilăria și adolescența nu și le-a petrecut alături de tatăl său, apropierea realizându-se în preajma intrării României în primul război mondial în care tânărul istoric s-a angajat voluntar în armata română.

Primele amintiri ale lui Gheorghe Brătianu despre tatăl său se situează în perioada premergătoare intrării noastre în război: "Era în ziua de 8 august 1916, o săptămână înainte de începutul războiului. Plecasem dimineața de la Florica în automobil, cu tatăl meu, și ne întorceam la București. Ultimele ceasuri fuseseră pline de griji, liniștea apăsătoare a zilelor de vară prevestea furtuna"¹.

A urmat cursurile Liceului Național din Iași. La 2 decembrie 1917 mama sa, Maria Moruzi, prezintă cererea de înscriere la Facultatea de Drept a Universității ieșene a lui Gheorghe I. Brătianu pe care acesta o absolvă în 1920.

Aspectul primordial al vieții sale îl reprezintă cariera științifică căreia trebuie să i se acorde un spațiu pe măsură, omul de știință Gheorghe I. Brătianu legându-și numele de studii fundamentale de istorie bizantină, de Ev Mediu timpuriu, de formare a statului feudal românesc, studii care surprind fenomenele istorice din perspectivă economică, socială, politică, culturală și spirituală.

A debutat la 17 ani în "Revista istorică", publicație coordonată de mentorul său, marele istoric Nicolae Iorga, studiul prezentat intitulându-se "O oaste moldovenească acum trei veacuri – Răscoala boierimii împotriva lui Leon Tomșa."

De la 1 iulie 1924, Gheorghe I. Brătianu devine profesor titular la Universitatea din Iași. Din această perioadă datează și lucrarea "Poporul român. O enigmă și un miracol istoric", apărută în 1937, operă de referință a prolificii cariere de istoric a lui Gheorghe I. Brătianu, carieră întreruptă brusc și violent de către cei care doreau cu orice preț distrugerea a tot ceea ce reprezenta elita românească interbelică.

În 1923, devine doctor în filozofie al Universității din Cernăuți iar, după șase ani, în 1929, obține doctoratul în litere la Paris, fapt care îl va determina pe Constantin

¹ Gheorghe I. Brătianu, *Tradiția istorică despre întemeierea statelor românești*, București, 1980.

C. Giurescu să îl considere “neobișnuit pentru cine avea deja un doctorat în țară și care va stârni de aceea diverse comentarii”² Explicația a venit de la Gheorghe Zane care l-a întrebat pe Gheorghe Brătianu cu privire la motivul care l-a determinat să obțină un doctorat în capitala Franței. Acesta a răspuns că a făcut pasul respectiv pentru a înlătura orice suspiciune legată de situația sa de fiu al unui fost prim-ministru³.

Primii ani ai activității sale de istoric dedicați cercetării izvoarelor se încununează cu luarea care consacră un istoric, îi reprezintă plenar metoda, definește structura personalității sale și aduce pe acest tărâm o nouă înțelegere a faptelor, și anume: “Actes des notaires génois de Péra et de Caffa de la fin du treizième siècle”, apărută în 1927.

Pornind de la premisa că fiecare generație și fiecare individ primește ca un adevărat șoc moral și intelectual care îi determină opțiunile de-a lungul întregii sale existențe, evenimentul crucial din anii adolescenței sau ai tinereții, primul război mondial și urmările sale asupra istoriei țării noastre au dat operei lui Gheorghe I. Brătianu o configurație aparte. Și nu istoria celui dintâi război mondial despre care istoricul a scris o carte memorialistică intitulată “File rupte din cartea războiului”⁴, în care evocă experiența sa în anii campaniei și un volum despre “Acțiunea politică și militară a României în 1919 în lumina corespondenței diplomatice a lui Ion I.C. Brătianu”, ci sensurile mari pe care declanșarea și mai ales consecințele conflagrației le-au avut asupra existenței poporului român.

În 1928 este ales membru corespondent al Academiei Române, la inițiativa lui Nicolae Iorga, care a și întocmit raportul de susținere a candidaturii. În mai 1935, marele istoric îl propunea ca membru definitiv al Academiei, demersul lui Nicolae Iorga neavând succes. Iată relatarea istoricului eu privire la această problemă: “16 mai. S-a deschis Academia. Se pregătește o luptă contra alegerii mele ca președinte și contra candidaturii lui Gheorghe Brătianu. Unii vreau pe Titulescu. [...] 22 mai. La București. Prezint la Academie candidatura lui Gheorghe Brătianu și a lui C. Marinescu. Andrei Rădulescu prezintă pe Titulescu. Căpătasem dimineață de la Gheorghe Oprescu asigurarea că acesta nu candidează contra lui Brătianu. Gusti confirmă. Dar rugăminti să nu se puie la vot. Votează pentru numai Mehedinți, fiind vorba de șeful său politic, ceilalți se abțin. Lungă și penibilă discuție. Se decide a se mai întreba o dată Titulescu.[...] 24 mai. Titulescu a răspuns. Nu primește. Mă asigură Savel Rădulescu. Gusti confirmă. Dar, pus la vot, G. Brătianu, care-mi ceruse să nu mai pun la vot candidatura lui are numai patru voturi, și C. Marinescu trei. Titulescu e ales cu o mare majoritate. Partidele și-au menținut voturile cum era de prevăzut. În Titulescu s-ar fi căutat un sprijin contra dușmănilor ce înconjură Academia”⁵.

² *Idem*, pag. 16.

³ Între 1920 și 1927 Ionel Brătianu a fost pentru aproape cinci ani președinte al Consiliului de Miniștri.

⁴ Marele critic literar George Călinescu, în “Istoria literaturii române”, București, 1982, caracteriza astfel lucrarea: “Interesante creionări ale atmosferei psihice din războiul pentru întregire, ale unui ochi ce știe să surprindă documentul și să dozeze rece umanitatea...” (p. 916).

⁵ Gheorghe I. Brătianu, *op. cit.*, pag. 17.

Este ales membru definitiv al celui mai înalt for științific al României în 1941, în locul rămas vacant prin asasinarea de către legionari a lui Nicolae Iorga. Dorința marelui istoric al României era îndeplinită.

Valoarea științifică a operelor sale a fost reunoscută și în afara granițelor României, fiind ales membru al mai multor instituții și societăți științifice prestigioase de peste hotare.

După șaisprezece ani de profesorat la Iași, Gheorghe I. Brătianu este numit la catedra de istorie universală a Facultății din București, dar la început nu ca titular al catedrei. În sprijinul acestei informații avem chiar relatarea istoricului, prezentată în lucrarea "Cuvinte către români", apărută la București în 1942: "Eu am fost încadrat pe lângă catedra de istorie universală pe care o deținea profesorul Iorga. Au fost împrejurări independente de voința mea care au făcut să rămân singur la cursul de istorie universală." (p. 40).

După transferarea sa la catedra de istorie universală a Universității din București în anul 1940 și până în 1947, Gheorghe I. Brătianu desfășoară o activitate științifică și didactică de o remarcabilă calitate. În 1942 începe să structureze volumul "Tradiția istorică despre întemeierea statelor românești". Câteva capitole sunt prezentate mai întâi în ședințele Academiei Române, ca și în ședințele Institutului de Istorie Universală "Nicolae Iorga". Volumul este ultimul care a văzut lumina tiparului în timpul vieții lui Gheorghe I. Brătianu, mai precis în anul 1945. În această perioadă istoricul brătienist începe o altă lucrare fundamentală a sa, "Sfatul Domnesc și adunarea stărilor în Principatele române", ale cărei prime capitole le prezintă în ședințele Academiei Române în anii 1945 - 1946. Lucrarea va fi definitivată în cursul anilor 1947 - 1950 și va intra în categoria volumelor tipărite postum. În anii 1943 - 1945 și 1946 - 1947, predă la Facultatea de Litere din București cursul "Formule de organizare a păcii în istoria universală", din care publică două părți în "Revue historique du Sud-Est Européen", în revistă apărând și alte articole de specialitate.

Ca profesor la Universitatea din București ține în anii 1941 - 1942 și 1942 - 1943 un curs despre Marea Neagră, a cărui primă parte o definitivează între anii 1947 și 1950. Cartea a apărut postum.

Funcționează la Universitatea din București până la finele anului universitar 1946 - 1947, între 1940 și 1941 îndeplinind funcția de decan al Facultății de Litere din București. În septembrie 1947 lui Gheorghe I. Brătianu i se fixează domiciliu forțat și i se interzic contactele externe. A fost suspendat de la Universitate și de la Institutul de Istorie Universală pe care l-a slujit în calitate de director între 1940 și 1947.

Simultan a fost sistată apariția revistei institutului, începând cu nr. XXIV, corespunzător anului 1947. Sfătuit de prieteni să se expatrieze răspunde ferm: "Brătienii nu dezertează din România!". Între anii 1947 - 1950 la locuința sa din București se dedică definitivării celor două lucrări "Sfatul Domnesc" și "La Mer Noire".

La 9 iunie 1948, prin Decret al Prezidiului Marii Adunări Naționale, Academia Română este transformată în Academia R.P.R.. Cu acest prilej îi este

retrasă calitatea de academician lui Gheorghe I. Brătianu, ca de altfel, și altor 97 de personalități științifice culturale românești.

Astfel se încheia, în mod brutal, cariera științifică a lui Gheorghe I. Brătianu, carieră completată cu cariera politică care nu s-a ridicat la nivelul celei dintâi.

Privind rolul jucat de Gheorghe I. Brătianu în viața politică a țării, trebuie consemnat faptul că acesta nu a fost demnitarul nici unui guvern din perioada prezenței sale în viața publică românească și nu a îndeplinit nici o funcție în stat, comparativ cu alți oameni de cultură pe care "împrejurările sau voința i-a adus fie pe banca ministerială, fie pe cea a diplomației sau a înaltei administrații de stat"⁶. Acest statut pe care Gheorghe I. Brătianu și l-a menținut în viața politică românească, ne ajută să înțelegem caracterul, personalitatea unui om care n-a urmărit obținerea cu orice preț a unor demnități publice, ci le-a refuzat atunci când n-au corespuns vederilor sale, principiilor pe care nu le-a sacrificat și cu care n-a înțeles să tranzacționeze.

În plan politic a devenit deputat în 1927, funcție deținută și în legislaturile din 1928, 1931 - 1932 și 1933 - 1937.

După decesul lui Ion I.C. Brătianu în 1927 și în special după trecerea partidului în opoziție un an mai târziu, în cadrul Partidului Național Liberal au avut loc unele frământări, ducând la constituirea unor grupări dizidente și chiar la sciziuni. Astfel, în iunie 1930, o parte dintre membrii P.N.L., în frunte cu Gheorghe I. Brătianu, s-au desprins din gruparea liberală prezidată de Vintilă I. Brătianu și au constituit un nou Partid Național Liberal care a fuzionat opt ani mai târziu, în ianuarie 1938, cu Partidul Național Liberal, condus de Constantin I.C. Brătianu.

Dizidența lui Gheorghe Brătianu a avut ca punct de pornire o problemă fundamentală a țării: venirea pe tronul României a regelui Carol al II-lea, decăzut pe 4 ianuarie 1926 din drepturile de moștenitor al tronului, în favoarea fiului său, Mihai, datorită vieții sale aventuroase.

Faptul că la 7 iunie 1930 Gheorghe Brătianu s-a prezentat în audiență la principele Carol, imediat ce acesta a sosit în țară, a determinat conducerea Partidului Național Liberal să decidă excluderea acestuia din partid. În acest context, Gheorghe Brătianu a format un alt partid care puna pe primul plan devotamentul față de noul suveran.

Hotărârea luată de Gheorghe Brătianu de susținere a venirii pe tron a lui Carol al II-lea, se înscria pe coordonatele susținute de acei intelectuali care, conform afirmației ironice a lui Nicolae Iorga, "așteptau lucrul nou, prefacerea radicală, minunea: minune de cinste, de ordine, de inițiativă, care să scoată, cu cine-o fi și în orice formă a Statului, țara din haos și din mizerie"⁷.

Întoarcerea lui Carol pe 8 iunie 1930 și preluarea tronului, moment cunoscut sub numele de actul "restaurației", au determinat și demisia guvernului prezidat în acea vreme de Iuliu Maniu, președinte al Partidului Național Țărănesc.

⁶ Gheorghe I. Brătianu, *op. cit.*, pag. 11.

⁷ Gheorghe I. Brătianu, *op. cit.*, pag. 16.

Pe aceeași coordonată politică s-a situat și Partidul Național Liberal condus de Vintilă Brătianu. Opoziția categorică a generației vârstnice a Partidului Național Liberal față de actul “restaurației”, a determinat excluderea din partid a lui Gheorghe Brătianu care constituie noul partid, primul congres desfășurându-se pe 15 iunie 1930 în sala Frascati, situată lângă Palatul Telefoanelor.

Organul de presă al noii formațiuni politice era “Mișcarea”, care a funcționat între 15 iunie 1930 și 15 noiembrie 1938.

La 13 mai 1931, Partidul Național Liberal – Gheorghe I. Brătianu a dat publicității un manifest al respectivei formațiuni politice, iar la 8 noiembrie 1931 s-a desfășurat cel de al doilea congres al partidului.

Cu acest prilej, a fost adoptat programul partidului, care aborda aspectele economice și social-politice ale României. Cuprindea vechi prevederi din vechiul program al Partidului Național Liberal, puse pe o platformă nouă, care se refereau la organizarea administrativă a țării, a finanțelor, perfecționarea aparatului de stat, raporturile dintre bănci și stat.

Prevederile privind căile de dezvoltare a agriculturii, sistemul cooperatist, ridicarea nivelului de viață a mediului rural urmăreau direct atragerea țărănimii din sfera de influență a Partidului Național Țărănesc în orbita electorală a noului partid. Programul acorda atenție și problemelor muncitorilor, organizării profesionale a acestei categorii sociale.

Gheorghe I. Brătianu a avut o linie de conduită fermă. Om de o aleasă integritate morală, el n-a urmărit ca prin activitatea sa politică să parvină în viața socială, în ierarhia științifică, în cariera universitară. Personalitatea sa era în afara oricăror suspiciuni de această natură. Constatând o nouă formațiune politică, istoricul din familia Brătianu urmărea o reînnoire a Partidului Național Liberal prin aducerea în funcțiile de decizie a tineretului intelectual, cu precădere a celui universitar. Unul dintre cei care l-au urmat din primul moment, istoricul Constantin C. Giurescu, a dat în “Amintirile” sale următoarea imagine a constituirii noii formațiuni politice: “lui Gheorghe Brătianu i se alăturaseră toți cei nemulțumiți din organizațiile județene. I se alătură și un grup numeros de intelectuali – majoritatea lor membri ai corpului didactic universitar. Inițiativa acestui grup o luasem eu considerând, pe de o parte, că o conducere unică a statului e de preferat uneia tricefale, pe de altă parte că partidul liberal e necesar să-și reînnoiască ideologia și programul, să revină la ideile generoase care-i marcase începutul, să lupte împotriva sclerozei bancare care-l amenința.”⁸ Același Constantin C. Giurescu lansează și un apel pentru sprijinirea omului politic Gheorghe Brătianu, apel semnat de Alexandru Rosetti, Scarlat Lambriao, G.M. Cantacuzino, Vintilă Mihăilescu, P.P. Panaitescu, Radu Vulpe, Victor Papacostea, George Potra, Ion Conea.

Din acest moment însă, Gheorghe I. Brătianu produce nu numai iritarea șefilor partidului din care pleca (Vintilă și Dinu Brătianu erau unchii săi), ci și a lui Nicolae

⁸ *Ibidem*, pag. 18.

Iorga. Episodul nu-i lipsit de importanță, având o semnificație mai largă privind un capitol din evoluția culturii românești interbelice. În momentul desprinderii de partidul liberal, simpatia lui Nicolae Iorga față de Gheorghe Brătianu crește, deoarece îl vedea disponibil pentru acel guvern de unitate națională despre care regele îi vorbise în ziua de 8 iunie 1930 și care va forma una din preocupările insistente ale lui Carol al II-lea, dar și una din obsesiile lui Nicolae Iorga chiar după eșecul guvernării sale: "Vrea un minister de concentrare fără un șef de partid în frunte. A vorbit cu Gheorghe Brătianu care-i va răspunde dacă vie singur ori cu o parte din partid."⁹ Nicolae Iorga mărturisește că a căutat să facă din Gheorghe I. Brătianu un conducător al unei acțiuni menite să constituie guvernul de coaliție națională. Dar din clipa în care noul partid se constituie în configurația pe care am văzut-o, nemulțumirea lui Iorga izbucnește, atitudinea sa schimbându-se brusc.¹⁰ Dacă prin numărul adeptilor săi, partidul georgist nu eroda în asemenea măsură electoratul Partidului Național Liberal, încât să împiedice venirea la putere¹¹, el se impunea – cel puțin la început – prin valoarea aderenților, prin structura mai ales intelectuală a celor ce i-au format nucleul conducător.

Refuzul lui Gheorghe Brătianu de a participa la o coaliție care să ofere monarhului o mai largă bază de manevră, a determinat și nemulțumirea Regelui Carol al II-lea. Refuzul s-a datorat și intransigenței morale a istoricului care din momentul declanșării marilor afaceri din perioada domniei lui Carol al II-lea, a arătat că orice colaborare este imposibilă. Opoziția sa sistematică se cristalizează în "Frontul constituțional" care cuprindea partidul său și Partidul Poporului al bătrânului mareșal Alexandru Averescu. De la tribuna Camerei Deputaților, în paginile ziarului "Mișcarea" și în acțiunile publice, Gheorghe I. Brătianu s-a manifestat ca un factor de opoziție la adresa Regelui Carol al II-lea.

Deși la început și-a manifestat acordul și devotamentul față de Regele Carol al II-lea, totuși la venirea sa la tron în ziua de 8 iunie 1930, Gheorghe Brătianu nu a acceptat să devină un instrument al suveranului, și, treptat, s-a detașat de acesta, devenind chiar unul din adversarii hotărâți ai politicii carliste. S-a pronunțat împotriva unei politici externe de apropiere față de Uniunea Sovietică, în condițiile în care guvernul de la Moscova nu recunoștea actul unirii Basarabiei cu România, susținând totodată o apropiere a țării noastre de Germania.

Odată cu evoluția regimului Regelui Carol al II-lea, Gheorghe Brătianu a fost printre primii oameni politici care a realizat că "minunea" nu avea să se

⁹ Gheorghe I. Brătianu, *op. cit.*, pag. 19.

¹⁰ "16 iunie: Ieri a fost congresul liberal al lui Gheorghe Brătianu. I s-au închinat foștii mei elevi de la Fontenay, supt conducerea lui Giurescu, Panaitescu, Lambrino. Alături preotul V. Radu, căruia abia i-am procurat un mare premiu la Academie, și Victor Papacostea ...", Gheorghe I. Brătianu, *Tradiția istorică despre întemeierea statelor românești*, pag. 19.

¹¹ La alegerile din 18 iulie 1932, partidul georgist a avut în Parlament 14 deputați față de 23 de deputați ai Partidului Național Liberal prezidat de I.G. Duca. Partidul dr. Nicolae Lupu dispunea de 12 deputați, Partidul Național-Creștin al poetului Octavian Goga avea 7 reprezentanți, social-democrații, câte 6, iar extrema dreaptă a lui Corneliu Zelea Codreanu, Partidul Evreiesc și cel al lui Nicolae Iorga dispuneau fiecare de câte 5 deputați.

întâmplă și că suveranul nu întrunea atributele necesare unei opere naționale de o asemenea anvergură.

O altă categorie de oameni politici, luați prin surprindere și neavând curajul de a adopta o atitudine hotărâtă, au acceptat actul din 8 iunie 1930. Alții au acceptat momentul ca pe un fapt împlinit.

Atitudinea față de guvernul Gh. Tătăărăscu, dorința răsturnării acestui cabinet liberal impopular după cei patru ani de guvernare, precum și aceea de a lovi în suveran și în camarila sa, cu scopul de a determina o schimbare în viața politică a țării, l-au făcut pe omul politic Gheorghe I. Brătianu să semneze la 25 noiembrie 1937, împreună cu Iuliu Maniu, Corneliu Zelea Codreanu și Constantin Argetoianu, un pact de neagresiune electorală. Totuși rezultatele obținute de partidul său în alegerile parlamentare au fost între 3,8 și 6,5%, nereușind să se impună în viața politică a României. Această alianță, care deși nu a reprezentat decât un act de conjunctură pentru a determina căderea cabinetului Tătăărăscu, a legat temporar numele său de un partid aie cărui principii, scopuri și metode Gheorghe Brătianu le dezavuase public.

În privința politicii externe, unele demersuri au lăsat să se creadă că Brătianu ar urmări o apropiere de Germania. E vorba despre conferința ținută la Berlin în ianuarie 1936 și care se referea la Bismarck și Ion Brătianu.

Cu acest prilej, a avut, conform mărturiilor sale, "întrevederi cu personalități conducătoare ale Reichului. A fost vorba (...) de zvonurile din ultimul timp, despre o alianță germano-ungară cu scopul de a sprijini revizionismul"¹². În momentul în care și Nicolae Iorga s-a declarat nemulțumit de această vizită, Gheorghe Brătianu a venit cu noi explicații asupra atitudinii sale: "Țin deci să se știe că nu am mers să pun întrebări nici unui stat străin; nici n-am fost și nici nu sunt la dispoziția cuiva pentru un alt interes decât acela al țării mele"¹³.

Principiile sale în planul politicii externe nu au fost niciodată conduse de ideea acceptării dominației unei mari puteri, a aneștecului străin în politica României. A susținut în creația sa științifică ideea de independență și libertate națională, pledând pentru dreptul românilor de a-și hotărî singuri destinele: "Oricât s-ar fi accentuat, în ultimii ani, internaționalizarea vieții statelor, oricât de mult s-ar fi strâns legăturile de interdependență economică de la un capăt la celălalt al globului, sunt margini înăuntrul cărora voința națiunii nu poate fi îngădită de nimeni. Ea are datoria să-și apere acest patrimoniu moral, cu aceeași stăruință cu care își menține hotarul"¹⁴.

La 10 ianuarie 1938, cele două partide liberale Dinu Brătianu și Gheorghe I. Brătianu s-au reunificat, formând Partidul Național Liberal.

Faptul că după 1938 a fost un adversar important al guvernării Goga-A.C. Cuza, dovedește că nu a avut nimic în comun cu cei care duceau țara spre un regim autoritar. Afirmția este demonstrată printr-o notă a Siguranței statului din ianuarie

¹² Gheorghe I. Brătianu, *op. cit.*, pag. 28.

¹³ *Ibidem*.

¹⁴ Gheorghe I. Brătianu, *op. cit.*, pag. 30.

1938: “Partidul național-țărănesc, o parte din partidul liberal și partidul liberal-georgist s-au declarat adversare hotărâte ale noului guvern pe care îl declară anticonstituțional și reacționar; cu toate contradicțiile existente între aceste partide, adversitatea comună va duce inerent la realizarea unui front comun: pe platforma democrației și a apărării constituției”¹⁵. Pentru Gheorghe Brătianu salvarea “liberalismului politic cu așezământul său monarhic constituțional și cu regimul parlamentar”¹⁶ se putea realiza numai prin “menținerea liberalismului economic; dacă vom sprijini aceste instituții democratice pe o nouă elită a păturii mijlocii, cu rădăcini înfipite în toate straturile sociale ale acestei națiuni”¹⁷.

În dimineața zilei de 23 august 1944, din însărcinarea celor trei partide democratice ale Blocului Național Democrat constituit pe 20 iunie 1944, respectiv Partidul Național Țărănesc, Partidul Național Liberal și Partidul Social-Democrat, Gheorghe I. Brătianu a cerut mareșalului Ion Antonescu “să facă armistițiul”, conform afirmației lui Iuliu Maniu¹⁸. “Am executat această însărcinare, am fost la Snagov și am vorbit cu d-nii mareșal Antonescu și Mihail Antonescu (...) Dl. mareșal Antonescu mi-a cerut asentimentul scris al șefilor opoziției, care atunci reprezentau țara, pentru ca să se încheie armistițiul (...) Eu l-am asigurat că voi face toate eforturile pentru obținerea acestui consimțământ până la ora 3”¹⁹.

Atitudinea lui Gheorghe I. Brătianu din dimineața acelei zile, când a acționat de partea celor care doreau încheierea armistițiului și scoaterea României din războiul dus de România alături de Axă, se impune a fi reținută pentru a contura în mod obiectiv portretul activității sale politice.

În noaptea de 7 spre 8 mai 1950 este arestat și întemnițat la Sighet, fără să-i se intenteze proces. Această închisoare politică a funcționat în perioada 6 mai 1950 – 15 iunie 1955. Peste 160 de personalități politice, culturale, civile, clericale și militare au suferit aici, 51 dintre acestea sfârșind tragic: Iuliu Maniu, Constantin (Dinu) Brătianu, Constantin Argetoianu, Gheorghe I. Brătianu, Mihail Manoilescu, Alexandru Lapedatu, episcopii greco-catolici Frențiu, Chinezu, Suciuc, generalii Nicolae Samsonovici, Henri Cihoski, Gheorghe Vasiliu.

După trei ani de detenție, Gheorghe I. Brătianu a încetat din viață la 55 de ani împliniți, în închisoarea elitei românești de la Sighet, în condiții nelucidate. Data morții: 27 aprilie 1953 – după două acte eliberate de oficialitățile române, în 1958 și 1972; 24 aprilie 1953 – după Valeriu Râpeanu, primul care a vorbit, în 1980, de arestarea și moartea istoricului, în “Studiul introductiv” la reeditarea lucrării “Tradiția istorică despre întemeierea statelor românești”; 24/25 aprilie 1953 – după Stelian Brezeanu, în prefața la reeditarea lucrării “O enigmă și un miracol istoric: poporul român”, în 1988; 27 aprilie 1953 – după Victor Spinei în studiul din lucrarea colectivă

¹⁵ *Ibidem*, pag. 29.

¹⁶ *Ibidem*.

¹⁷ *Ibidem*.

¹⁸ *Idem*, pag. 31.

¹⁹ *Ibidem*.

“Confluente istoriografice românești și europene, 1988; inscripția de pe nișa mormântului de la Florica prezintă aceeași dată – 27 aprilie 1953; 23/24 aprilie 1953 – după mărturia soției istoricului, în urma investigațiilor întreprinse personal; 23 aprilie 1953 – după mărturia episcopului greco-catolic, Alexandru Todea, în revista “Memoria” nr. 2. “Data de 24/25 aprilie este apropiată de cea menționată de mama mea, 23/24 aprilie 1953”, a precizat doamna Maria G. Brătianu²⁰.

Între 1953 și 1963 numele istoricului român a fost interzis de a fi evocat, cu excepția situațiilor când era acoperit de invective: “fascistul Gheorghe I. Brătianu” (Barbu T., Câmpina, 1953), “reacționarul Gh. Brătianu”(Mihail Roller, 1952). Lui Gheorghe I. Brătianu i se reproșa situarea “pe poziții antipatriotice, cosmopolite”(Barbu T., Câmpina, 1953). Faptul era în spiritul epocii! Pe lucrările sale, aflate în patrimoniul Bibliotecii Academiei Române, au rămas (din epocă) inscripția timbrată “INTERZIS” și sigla F.S. (Fond Special).

Personalitate publică de prestigiu, reprezentant al elitei românești interbelice, Gheorghe I. Brătianu, și-a pus de-a lungul vieții eforturile în slujba intereselor naționale ale poporului român, eforturi stăvilite de regimul dictatorial comunist ai cărui reprezentanți își propuseseră distrugerea a tot ceea ce însemna elită românească, opusă celor fără neam și fără Dumnezeu.

GEORGES I. BRĂȚIANU - PERSONALITÉ PUBLIQUE ET MARTYR POLITIQUE DANS LA PRISON COMMUNISTE DE SIGHET -

- Résumé -

Personnalité scientifique et politique remarquable, Georges I. Brătianu représente un symbole pour une entière génération et pour le peuple roumain généralement.

Comme historien Georges I. Brătianu a réalisé des études fondamentales d'histoire byzantine, de Moyen Age et de formation de l'état médiéval roumain.

Dans sa qualité de personnalité politique il a été un défenseur et un souteneur de régime démocratique en Roumanie.

Malheureusement, sa carrière scientifique et politique a été interrompue en conditions brutales par les représentants du régime communiste et il est devenu martyr politique par son décès dans la prison de l'intellectualité et de l'élite politique roumaine de Sighet.

²⁰ Maria G. Brătianu – “Gheorghe I. Brătianu – enigma morții sale”, București, 1997. pag. 54.